

| Nemzetközi tapasztalatok

A brit börtönrendszer korszerűsítése

A brit kormányzat 370 millió fontot költ a börtönrendszer korszerűsítésére. Csakhogy a színharmoníát figyelembe vevő falak és a rozsdamentes acél vízvezetékek sem szüntethetik meg a rettegést és az erőszakot. A nyugati világban jelenleg „divatos” kormányzati tevékenység a börtönépítés. Általában arra törekednek, hogy a börtönlakókat „humánus módon” különítsék el a külvilágtól, ugyanakkor növeljék a büntetőintézetek hatékonyságát azzal, hogy csökkentik az ellenőrző személyzet létszámát. A most épülő, új börtönök 25 ezerrel több elítélt elhelyezését teszik lehetővé.

Nemrégiben azonban két ausztráliai dokumentumfilmet készített az új börtönökről, amely azt látszik bebizonyítani, hogy ezek az új börtönök akármennyire higiénikusak is, épp személytelenségük miatt olyan veszélyes pszichológiai állapotot idéznek elő a foglyokban, hogy azok még az eddiginél is nagyobb fenyegetést jelentenek a társadalomra. Tény, hogy ezekben az intézetekben az erőszak és elnyomás gyakoribb, mint a régi, elavult börtönökben. A brit szakértők zöme elutasítja azt a tengerentúli gyakorlatot, amely egyre nagyobb mértékben adja magánkézbe a börtönöket. A brit álláspont szerint helytelen a bíróság által kiszabott büntetést magánemberek kezébe letenni.

Most a film nyomán széles körű közvéleménykutatást végeznek a politikusok, a büntetőjogi reformerek, a börtöntisztviselők, valamint a volt börtönlakók között, hogy mondják el miként vélekednek a filmben látott esetekről és a lehetőségekről. A tervek szerint a kilencvenes évek közepéig 26 új börtön épül Nagy-Britanniában, amely 40%-kal növeli a befogadókapacitást. Az újjaépítés céljaira összesen 1 milliárd fontot szánnak. A börtönválságot azonban ezek a nagyszabású beruházások sem enyhítették ezidáig. (*The Sunday Times*)

Családon belüli erőszak az Egyesült Államokban

Megdöböntő adatok láttak napvilágot az USA-ban a családon belüli fizikai erőszak példátlan terjedéséről. 1976 és 1986 között a családon belül gyermekekkel szemben elkövetett erőszakos cselekmények száma 669 ezerről több mint 2,1 millióra emelkedett. (S ez csak a bejelentett esetek száma!) Az adatok tanúsága szerint évente legalább 1,8 millió nőt ütlegelnek, a házasságok 25 százalékában napirenden vannak az erőszakos cselekmények, évente több mint 1200 gyermek hal meg kínzások, illetve a gondozás elhanyagolása miatt. Az adatok sokatmondóak abban a tekintetben is, hogy az esetek legalább 40 százalékában az erőszakos cselekmény közvetlen kapcsolatban van az alkohollal és a kábítószeres használatával.

Egyértelmű az is, hogy azok a szülők, akiket gyermekkorukban több-kevesebb gyakorisággal kínoztak, hatszor gyakrabban követnek el erőszakos cselekményeket gyermekeik ellen, mint a többi szülő. Időről időre elképesztő esetek jutnak tudomásunkra a gyengébbek családon belüli szenvedéseiről. A szakértők szerint az amerikai átlagember túlságosan türelmes a családban zajló erőszakos cselekményekkel szemben, mivel úgy gondolja, hogy a zárt ajtók mögött végbemenő dolgok nem tartoznak másra. Egyesek úgy gondolják, a családban előforduló erőszakos cselekmények száma a bejelentett esetek növekedése ellenére is valamelyest csökken, mivel az emberek már megfontolják az eset nyilvánosságra kerüléséből eredő következményeket.

New York államban jogszabályt fogadtak el, amely valamennyi pedagógustól megköveteli, hogy legalább 2 óras képzésben részesüljön a gyermekkel szemben elkövetett erőszakos cselekmények következményeiről. Felhívják a tanárok figyelmét arra is, hogy

mely hivatalhoz kell fordulniuk, ha kirívó eset jut a tudomásukra. Országos, közvetlenül elérhető telefonvonalat állítottak fel a gyermekkinzások bejelentésére, és felszólítják a lakosságot, hogy sürgős esetben hívja ki a rendőrséget. Mindezek az intézkedések hozzájárulnak emberi életek megmentéséhez. (*Newsweek*)

Gazdasági bűncselekmények Japánban

A távolkeleti szigetországban egyre gyakoribbá válnak a gazdasági bűncselekmények. Nemrégiben leplezték le az egyik legnagyobb adócsalást az ország történetében. Egy elektronikai cég tulajdonosa 20 millió dollárral károsította meg az államkincstárt 1983 és 1986 között. Számos visszaélés történt bizalmas vállalati és tőzsdei titkokkal, információkkal. Jelenleg mind a tokiói értéktőzsde, mind a pénzügyminisztérium nyomozást folytat a további visszaélések megakadályozása céljából.

Mostanában hozták létre azokat a szabályokat is, amelyek tiltják az üzletelést az árakkal kapcsolatos vállalati értesülésekkel. E szabályok nem utolsósorban az amerikai hatóságok nyomásának köszönhetőek, céljuk, hogy a japán pénzügyi szervek biztosítsák a pénzügyi értesülések titkosságát, a tőzsdei ügyletek világszerte elfogadott menétét. Ezek szerint új értékpapírt csak akkor lehet forgalomba hozni, ha az eladási rendelések egyensúlyban vannak a vásárlási igényekkel. Az utóbbiakat vásárlónként 1000 részvényre óhajtják korlátozni.

Az eddigiekben a japánok nem törődtek annyira az érzékeny információkkal, mint a nyugati vállalatok. Példának okáért a japán bankházak alkalmazottai gyakran bekapcsolódtak az új értékpapírokkal folytatott üzletekbe, a belső információk birtokában jelentős előnyökkel. Most a legnagyobb cégek „kinai falat” próbálnak húzni az értesülések köré, de sokan kételkednek abban, hogy ez valaha is sikerülhet nekik. (*The Economist*)

Közgazdász diplomákat vásároltak Újvidéken

Az újvidéki helyi ügyészség vádat emelt az ottani közgazdasági-kereskedelmi főiskola ti-

zenhárom tanára ellen, akik másfél év alatt több száz osztályzatot írtak be azok indexébe, akik ezért dinárt vagy márkát fizettek, holott a vizsgán meg sem jelentek.

A vádirat szerint a visszaélések fő szervezője és közvetítője gyűjtötte össze és adta át a professzoroknak a pénzt, közölve, hogy kinek kell névleg, vizsga nélkül beírni az osztályzatot. 1986 júniusától harminc és fél millió dinárt és huszonegyezer-háromszáz nyugatnémet márkát adott át a professzoroknak, akik aztán beírták az érdekelt indexébe az osztályzatokat anélkül, hogy az illetőket akárcsak látták volna. A legtöbb pénzt a főiskola igazgatója, dr. Lakity Száva vette át. Tőle 37 főiskolás vásárolt jegyeket, s ezzel az igazgató 11 millió dinárt és 18 500 márkát keresett. De volt olyan professzor, aki pénz mellett egyéb tárgyakat is elfogadott.

A nyomozás megállapítása szerint a vádlottak 284 ilyen osztályzatot jegyeztek be az indexekbe. Vizsgálják, nem követték-e el hasonló visszaéléseket már korábban is.

Több száz főiskolai hallgató beismerte a nyomozás során, hogy a vádlott professzortól ún. átmenő osztályzatot kapott, vagyis nem vizsgázott, csak fizetett. De voltak „díjmentes” osztályzatok is, ezeket a vádlottak különböző összeköttetésekért adták (*Vjesnik*)

Svájc a gazdasági bűnözés ellen

Svájcban a Szövetségi Tanács megbízta az Igazságügyi Minisztériumot, hogy 1989 végéig készítsen tervezetet a vagyon elleni bűncselekményekre és az okirat-hamisításra vonatkozó büntető rendelkezések felülvizsgálatára. A büntető törvénykönyv módosításának szükségességében, a gazdasági bűnözés elleni harc hatékonyságának fokozása érdekében valamennyi kanton, a jelentősebb politikai pártok és a gazdasági szervezetek mind egyetértének. A többségnek az a véleménye, hogy a revíziónak a hatályos jog gyenge, nem megfelelő rendelkezéseinek kiiktatására kell korlátozódnia. Új rendelkezéseket csupán ott kell hozni, ahol a technológiai fejlődés – különösen a számítógépes technológia területén – ezt megköveteli.

Sokan üdvöznének egy olyan szabályozással, amely büntetné az úgynevezett számi-

tógépes kémkedést. Ugyanakkor szeretnék, ha alkalmazásának köre kiterjedne bármilyen feljegyzési technikára, hogy lépést lehessen tartani a technológiai fejlődéssel. A pónalizálásnak ki kellene terjednie az információk átadására is. Az előtervezet szerint az adatfeldolgozó berendezéssel való csalárd visszaélést 10 évig terjedhető szabadságvesztéssel kellene büntetni. Nem vitatott, hogy a komputerszabotázs, a tárolt adatok vagy programok jogtalan megváltoztatása vagy törlése azonos elbírálás alá esik a dologrongálással.

Aki csekket vagy hitellevelet használ fel annak ellenére, hogy fizetéseképtelen, a jövőben az előtervezet szerint büntetendő lesz. Többeknek az az álláspontja, hogy a törvényrevízió körébe kell vonni a csekk és hitellevelek hamisítását, a csekklapok eltulajdonítását, valamint az elektronikus fizetési rendszerekkel való visszaéléseket. (*Neue Zürcher Zeitung*)

Az emberi jogok semmibevétele Törökországban

Az Amnesty International foglyokat segítő szervezetének sürgető felhívásai ellenére sem észlelhető javulás az emberi jogok érvényesülése terén Törökországban. A szervezet egyik jelentése megállapítja, hogy brutálisan és rendszeresen megsértik az emberi jogokat, s az utóbbi hónapokban úgyszólván naponta érkeztek panaszok kínzások miatt a szervezethez. A nyolcvanas években több mint 200 ember pusztult el fogságban.

Törökország 1988 februárjában ratifikálta a kínzások elleni védelemről szóló európai egyezményt, 1988 augusztusában pedig az Egyesült Nemzetek egyezményét a kínzás ellen. E pozitív lépések ellenére, írja az Amnesty International, úgy tűnik, hogy a török hatóságok a gyakorlatban még a leg-
elemibb rendszabályokat sem hozták meg annak érdekében, hogy az emberi jogok megsértését kiküszöböljék. Elmulasztották az említett nemzetközi szerződések gyakorlati megvalósítását. Törökországban, mint a múltban, jelenleg is brutális valóság a politikai letartóztatás, az igazságtalan eljárás, szokásos kínzás, a haláletet a börtönben.

Az Amnesty International a múlt év júniusában 229 olyan férfi és nő nevét terjesztette be a török kormányhoz, akik 1981 elejétől fogságban haltak meg. Ezek közül 41 halálesetre vonatkozik, írja a szervezet, a török hatóságok nem adtak semmilyen felvilágosítást. Hasan Hakki Erdoganról, aki 1984 szeptemberében fogházban lelte halálát, a hatóságok először azt a felvilágosítást adták, hogy szív- és vesebántalmak következtében hunyt el. De amikor 1988 decemberében öt rendőrtisztet kínzások miatt elítéltek, beismerték, hogy a nevezett is egyike volt a kínzások áldozatának. Az Amnesty International szerint a kínzások és halálesetek leggyakrabban a letartóztatás első szakaszában fordulnak elő, midőn az őrizetbe vétel folytán a foglyok kapcsolata megszűnik a külvilággal. A családdal és az ügyvéddel történő érintkezés tilalma a török törvények szerint 15 napra van korlátozva, ezt a határidőt azonban gyakran túllélik. (*Neue Zürcher Zeitung*)

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Csabay András, az Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet tudományos munkatársa; dr. Cser Gyula bv. őrnagy, a Rendőrtiszt Főiskola bv. tanszékének adjunktusa; Csurgókné dr. Takács Jolán bír., Pesti Központi Kerületi Bíróság; dr. Kabódi Csaba egyetemi adjunktus, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, büntető eljárásjogi tanszék; dr. Lőrincz József bv. alezredes, a Rendőrtiszt Főiskola bv. tanszékének vezetője; Mankó Mária főiskolai docens, Nyíregyháza, Bessenyei György Tanárképző Főiskola, népművelési tanszék, dr. Mezey Barna egyetemi adjunktus, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, magyar állam- és jogtörténeti tanszék; dr. Moldoványi György, az IM Büntetőjogi Főosztályának helyettes vezetője; Simon László bv. őrnagy, az Országos Parancsnokság vállalatfelügyeleti és beruházási osztályának osztályvezetője; dr. Tauber István egyetemi docens, ELTE Állam és Jogtudományi Kar kriminológiai tanszék; dr. Tütő László egyetemi docens, ELTE Bölcsészettudományi Kar filozófiai tanszék; Válinth Lajos bv. százados, az Országos Parancsnokság biztonsági osztályának főelőadója.